

Akce K + Akce Ř

Zásah proti mužským řeholním řádům se připravoval nejméně od léta 1949. Vedení KSČ tehdy schválilo návrh na internaci všech jejich příslušníků. Konečné rozhodnutí padlo 20. ledna 1950, kdy předsednictvo KSČ rozhodlo, že kláštery a řeholní domy budou vyklizeny a řeholníci převezeni do několika centralizačních míst, kde budou v podstatě izolováni. Záminkou pro násilnou centralizaci se stal proces s představiteli řádů, známý jako „Machalka a spol.“, konaný na jaře 1950, který doprovázela mohutná propagandistická kampaň zaměřená především proti řeholním řádům. Osm dní po vynesení rozsudku přistoupila státní moc k zásahu, jenž byl oficiálně vysvětlován jako preventivní opatření proti další „protistátní činnosti“ klášterů.

V noci ze 13. na 14. dubna 1950 se odehrálo první dějství události, která bývá často nazývána „bartolomějskou nocí českých klášterů“ a do moderních dějin vstoupila pod krycím označením Akce K. Komanda složená z policistů, příslušníků tajné policie a zaměstnanců Státního úřadu pro věci církevní přepadla kláštery a řeholní domy sedmi nejpočetnějších mužských řádů – salesiánů, redemptoristů, jezuitů, františkánů, premonstrátů, těšitelů a německých rytířů. Na některých místech bylo řádovým bratřím sděleno, že tato akce je má chránit před rozhořčením „pracujícího lidu“. Plán akce byl do detailů rozpracován, v koordinaci s bezpečnostními složkami, v březnových instrukcích Státního úřadu pro věci církevní: „Oddíl Sboru národní bezpečnosti obsadí klášter... Všichni řeholníci budou soustředěni v jedné

Tak jako řada jiných míst byl klášter premonstrátů v Želivě přepaden v noci z 13. na 14. 4. 1950. Místní řeholníci byli přesunuti do kláštera v Broumově a na jejich místo bylo eskortováno prvních 67 internovaných. Režim v klášteře se od ostatních v mnoha ohledech odlišoval. Nešlo o „centralizační“, ale „internační“ zařízení, do něhož měli být posláni ti „nejreakčnější“ řeholníci a později i diecézní kněží a kněží řeckokatolíci. Jejich počet neustále stoupal. Za dobu jeho existence (1950–1956) jím prošlo celkem 464 osob, mezi internovanými byl např. i budoucí pražský arcibiskup František Tomásek. Zpočátku byla internace v Želivě podobná spíše vězení nebo táboru nucených prací (internovaní museli pracovat bez nároku na mzdu v okolních průmyslových a zemědělských podnicích). Teprve v září 1954 rozhodlo vedení KSČ o zrušení internace a od prosince bylo z Želivě propouštěno průměrně 10 osob měsíčně. Poslední internovaní opustili brány kláštera, kde byla poté umístěna psychiatrická léčebna, v únoru 1956. Řeholní komunita se do kláštera vrátila až na jaře roku 1991, po více než 40 letech, a 8. 10. 2009 oslavila 860 let od příchodu premonstrátů na Želiv. NA (SÚC)

místnosti pod stráží. Bude provedena důsledná domovní prohlídka a proveden výslech představených a reakčních řeholníků, kteří podepíší protokol a budou odvezeni do internačního kláštera...“

Zadržení řeholníci byli převezeni do „centralizačních“ klášterů v Oseku, Králíkách, Bohosudově, Hejnicích a v Broumově, vedení řádů spolu s řeholníky, kteří byli označeni za „nejreakčnější“, pak bylo umístěno v „internačním“ klášteře v Želivě. Této noci bylo v Československu obsazeno 125 klášterů či řeholních domů (v českých zemích 76). Druhá fáze Akce K, namířená proti zbývajícím 18 řeholím, proběhla o dva týdny později, ve dnech 27.–28. dubna 1950. Celkově Akce K v celém Československu postihla 2 376 řeholníků (v českých zemích 1 240). Drtivá většina z nich pak ve faktické internaci strávila několik let. Teprve v roce 1953 se začaly poměry pozvolna měnit. O rok později rozhodly stranické orgány o zrušení internace, která byla ostatně od samého počátku nezákonná. Propouštění na svobodu z jednotlivých klášterů se však protáhlo až do roku 1960.

Internace příslušnic ženských řeholních řádů (Akce Ř) byla rozplánována do více etap. Uskutečnila se v létě 1950, kdy bylo od července do září shromážděno v soustředovacích střediscích celkem 4 262 řeholnic. Postiženy byly hlavně kontemplativní řády a sestry pracující v oblasti školství či výchovy mládeže. Řeholnice působící v nemocnicích či sociálních zařízeních byly ve svých působících prozátím ponechány, neboť za ně nebylo adekvátní náhrady.

Útok proti klášterům znamenal rovněž nevratné kulturní ztráty. Na příkaz Ministerstva spravedlnosti byl proveden svoz písemností z klášterních knihoven – cenné rukopisy a knihy byly z aut přenášeny v pytlích a koších a na „sběrných místech“ vysypány na hromady (foto z pražského Strahovského kláštera a z kláštera v Kadani). NA (MV-N)

Sestry byly internovány především v klášteřích v Bohosudově, Broumově, Hejnicích a v Oseku a pracovaly v zemědělství či v lehkém průmyslu. Dalším z významných centralizačních míst byla i Bílá Voda v Javorníku. Do začátku října 1951 sem bylo bezpečnostními složkami postupně svezeno 317 sester z 10 kongregací, nejpočetnější komunitou byly Milosrdné sestry sv. Kříže (foto pořízené sestrami r. 1952). Komunita v r. 1988 čítala 415 sester ze 13 kongregací, které obývaly 19 domů. V roce 2012 bylo v Bílé Vodě otevřeno muzeum věnující se historii izolace, internace a integrace.

ASCSC, Kroměříž

Centralizační klášter Králíky, zpodobněný jako králíkárna, v níž jsou zavřeny jednotlivé řehole. Tajná komunistická policie klasifikovala v té době jako nejnebezpečnější jezuitu (SJ) – jejich kotec je proto opatřen nápisem „Pozor kouše“. Obrázek je součástí „komiksu z internace“, jehož autorem je bratr Benedikt Vladimír Holota, člen Řádu menších bratří, který v 50. letech prošel centralizačními tábory v Hejnicích, Bohosudově, Králíkách a v Oseku. Dnes žije ve františkánském konventu Panny Marie Sněžné v Praze a své vzpomínky vydal pod titulem *Nebyl jsem hrdina* (2002): „Tenkrát mi bylo 28 let, všechno jsme brali tak trochu „sportovně“, ačkoliv jsme věděli, že jsme ve spárech řvoucího lva. Otec Izidor pracoval na pile... Vybádl s těžkým zraněním nohy. Jiný bratr si při práci přesekl tepny na ruce. Sešívali mu je v nemocnici bez narkózy... Nejsmutnější nám bylo, když přijel „zelený anton“, naložili do něho vyvolané bratry a už jsme je neviděli. Některé už vůbec ne, jiné až po letech...”

Snímek, tajně pořízený z věže klášterního kostela, zachycuje převoz starších a nemocných Milosrdných sester sv. Kříže z kláštera Bohosudova do Vídnavy ve Slezsku, který proběhl pod dozorem tajné policie a jehož hlavním cílem bylo rozbít řeholní komunity. Ve 40 sanitkách a v jednom autobuse muselo 27. 5. 1951 odjet z centralizačního kláštera Bohosudov 84 nemocných a starších sester. Byla to neděle, kdy se slavil svátek Božího Těla.

ASCSC, Kroměříž